

Shannon Alexander, Markus Gunneflo, Andreas Inghammar, Gregor Noll och Mats Tjernberg *

Papperslös, laglös, rättslös? Papperslösa migranternas rättsliga ställning

Sammanfattning

År 2007 beviljade Sieps forskningsmedel för projektet ”Moderna heloter”. I projektet har sex forskare från Lunds universitet kartlagt den rättsliga regleringen av papperslösas situation i Sverige och i världen. De har utrett de orsaker som avgör i vilken utsträckning papperslösa har tillgång till sina rättigheter. Forskningsresultaten i sin helhet har redovisats i *European Journal of Migration and Law*, där artiklar från forskarna har samlats i ett temanummer om papperslösas rättsliga ställning.¹ I denna analys ges en kortare översikt över innehållet i tre av de fem publicerade artiklarna (Markus Gunneflo och Niklas Selbergs, Shannon Alexanders respektive Gregor Nolls artiklar) och en mera utförlig presentation av två (de artiklar som är skrivna av Mats Tjernberg respektive Andreas Inghammar). Forskarna betonar att föreställningen att papperslösa står utanför lagen är felaktig. Deras forskning visar att lagen i högsta grad är avgörande för de papperslösas situation och att det i vissa fall är just lagen som ser till att de papperslösa står utan rättigheter. Till detta kommer att de mänskliga rättigheterna visar sig utgöra en del av problemet snarare än att bidra till en lösning för de papperslösa. Forskarna visar också att papperslösa kan vara skattskyldiga men förhindrade att ta del av de välfärdsförmåner som finansieras med skatterna och ifrågasätter om de höga kostnader som papperslösa kvinnor måste betala för att föda barn på svenska sjukhus är förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

De papperslösa – en översikt

Det finns människor som lever i Sverige trots att de saknar tillstånd att vistas här. De försöker undvika all kontakt med myndigheterna som kan leda till att de avvisas. Denna rädsla gör att de har mycket svårt att använda sig av sina rättigheter. Denna grupp av människor kallas av folkrättsjurister för ”undocumented migrants”. På svenska betecknas de i dagligt tal som ”papperslösa”. Det avgörande är att de inte har tillåtits att vistas på statens territorium.

Men papperslösa delar i övrigt i stor utsträckning sin vardag med den övriga befolkningen. De kan ha jobb

att gå till, de kan bli sjuka och de vill att deras barn går i skola. Om arbetsgivaren vägrar att betala deras lön, om de besöker ett sjukhus eller om de försöker sätta sina barn i skola där de bor uppkommer dock två frågor för den papperslöse. För det första, gäller de regler som ger medborgare och andra lagligt bosatta personer rätt till sin lön, rätt till vård och rätt till utbildning även för papperslösa? Och om de gäller, kan man som papperslös gå till domstol för att driva igenom sin rätt utan att bli tagen i förvar och skickad till hemlandet?

Hur många papperslösa finns det då i Sverige? Det kor-

* Shannon Alexander är juris doktor (JD) och var verksam vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet, år 2009. Markus Gunneflo är doktorand vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet. Andreas Inghammar är juris doktor och verksam vid Institutionen för handelsrätt, Lunds universitet. Gregor Noll är professor vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet och Mats Tjernberg är docent och verksam vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet.

¹ *European Journal of Migration and Law, Special Issue: The Laws of Undocumented Migration*, Vol. 12 No. 2 (2010). <http://www.ingentaconnect.com/content/mnp/emil/2010/00000012/00000002>

rekta svaret är att ingen vet. Själva poängen med papperslöshet är att vara så osynlig som möjligt för den räknande och registrerande statsmakten. De skattningar vi har sett bygger ofta på ganska löst grundade spekulationer. Ett seriöst försök att uppskatta antalet inom de gamla EU-medlemsstaterna (EU-15) har gjorts inom ramen för det s.k. Clandestino-forskningsprojektet, där det totala antalet papperslösa inom EU-15 har angetts ligga mellan 1,8 och 3,3 miljoner personer år 2008. Om vi utgår från att Sverige är ett typiskt land inom denna grupp skulle det kunna tänkas att allt mellan 40.000 och 75.000 papperslösa då befann sig i Sverige.² Det skulle innebära att Sveriges alla papperslösa skulle kunna befolka en stad i storlek med Borås. Återigen ska det betonas att detta blott är en uppskattning.

Övergripande slutsatser

Det är viktigt att framhålla att de papperslösa *inte* står utanför lagen i någon bemärkelse. Vår forskning visar att lagen i högsta grad är präglad av de papperslösas situation och att det i vissa fall är just lagen som ser till att de papperslösa står utan rättigheter. Våra föreställningar om allas likhet inför lagen måste därför överges när vi bekantar oss med de papperslösas situation. Samtidigt öppnas genom lagen också möjligheter att argumentera för de papperslösas rättigheter. Mats Tjernberg visar att papperslösa i princip är skattskyldiga som bosatta, samtidigt som de är förhindrade att ta del av de välfärdsförmåner som finansieras med skatterna. Andreas Inghammar pekar på att fackföreningarna sitter på outnyttjade möjligheter att driva de papperslösas arbetsrättsliga intressen i Arbetsdomstolen. Shannon Alexander ifrågasätter om de höga kostnader som papperslösa kvinnor måste betala för att föda barn på svenska sjukhus är förenliga med Sveriges internationella åtaganden i form av mänskliga rättigheter.

Men Lundaforskarna ifrågasätter också begränsningarna i den diskussion som förs kring papperslösa och deras rättigheter. Baserat på en omfattande internationell litteraturstudie drar Mats Tjernberg slutsatsen att papperslösa bidrar till ekonomin. Markus Gunneflo och Niklas Selberg visar hur de papperslösa systematiskt utesluts från politiska processer som handlar om dem, vilket illustreras med exempel från den svenska debat-

ten. Gregor Noll har kartlagt orsakerna till varför de mänskliga rättigheterna utgör en del av problemet för papperslösa snarare än att bidra till lösningen, vilket leder honom till att gå igenom aktuell forskning om slaveriets rättfärdigande.

Osäker ställning

Markus Gunneflo och Niklas Selberg har analyserat hur den oenighet som präglar debatten om de papperslösas ställning är beskaffad. De använder sig av den franske teoretikern Jacques Rancières åtskillnad mellan konsensus (som här markerar den nationalstatliga uppfattningen att papperslösa är legitimt uteslutna) och dissensus (som står för de papperslösas försök att protestera mot denna uteslutningens politik). I deras artikel visar de att de papperslösa i Sverige har engagerat sig i en politisk kamp som inte erkänns som sådan och illustrerar hur denna osynlighet skapas. Bland annat drar de slutsatsen att kraven på regulariseringar (eller ”amnestier”) bara återskapar strukturer för uteslutning och sålunda bidrar till skapandet av (nya) papperslösa.

Slutligen funderar de också över hur det som betingar osynligheten kan lyftas fram och bekämpas genom de papperslösas politiska aktiviteter. Det kräver dock att vi – de som har medborgarskap eller uppehållstillstånd – gör oss av med våra föreställningar om vad som är det politiska, vem som kan vara politisk och hur det politiska omgärdas av staten som en yttersta ram.

Deras fullständiga artikel finns i tillgänglig i European Journal of Migration and Law (inloggning krävs).³ Ett utkast har publicerats på Social Science Research Network och kan laddas ned gratis.⁴

Rätten till hälsa

Shannon Alexander har riktat sökarmen mot hur Sverige lever upp till rätten till hälsa när det gäller papperslösa. Denna rätt är inskriven i artikel 12 i Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som ger ”envar” rätten till ”att såväl i fysiskt som i psykiskt avseende åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa”. Begreppet ”envar” avser också migranter, och även sådana som är papperslösa. Men rätten till hälsa hotas av stater som försöker avskräcka papperslösa genom att vägra dem vård eller genom att belägga den

² European Commission, First Annual Report on Immigration (2009), COM2010/214, s 11, med hänvisning till Clandestino-projektets databas om irreguljär migration (<http://irregular-migration.hwwi.net/>).

³ [http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x\(2010\)12:2L.173\[aid=9181685\]](http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x(2010)12:2L.173[aid=9181685])

⁴ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1559789

med mycket höga avgifter. Sverige är en sådan stat. Papperslösa har enbart tillgång till akutvård. I övrigt är vårdtjänster svåråtkomliga och mycket kostsamma för de papperslösa. Vidare saknas kulturell kompetens inom vården, vilket kan skapa ytterligare hinder för den redan utsatta gruppen av papperslösa. Alexander drar slutsatsen att Sverige inte lever upp till sina internationella åtaganden att säkra rätten till hälsa åt envar, dvs. även de papperslösa.

Alexanders fullständiga artikel finns i tillgänglig i European Journal of Migration and Law (inloggning krävs).⁵

Mänskliga rättigheter

Gregor Noll leds av frågan om varför mänskliga rättigheter faktiskt ger ett så pass otillräckligt skydd åt papperslösa. Den som vill åberopa till exempel rätten till hälsa eller rätten till utbildning gentemot Sverige måste befinna sig inom svensk jurisdiktion. Men här kommer vi till ett vägskäl, eftersom en papperslös inom svensk jurisdiktion riskerar att bli tagen i förvar och avvisad så snart ansvarig myndighet får möjlighet att ingripa. Ett sätt att argumentera är att hävda att mänskliga rättigheter bör väga tyngre. Då kan en papperslös befinna sig inom välfärdstatens jurisdiktion, utan att samtidigt befinna sig inom räckhåll för tvångsjurisdiktionen. Ett annat sätt att argumentera är att jurisdiktionen är odelbar, vilket gör att mänskliga rättigheter inte kan skiljas från tvångsjurisdiktion. Noll visar att det andra argumentet har stöd i förståelsen av begreppet *polis* och politisk maktutövning som är hänförlig till staten och som dominerar bland politiska teoretiker såsom Hannah Arendt och Carl Schmitt. Förståelsen av de papperslösas mänskliga rättigheter kan dock ändras radikalt om vi ser dem som boende inom statens territorium snarare än som lagbrytare och om detta boende tas som det primära uttrycket för deras politiska existens som människor. Denna nya förståelse skulle kunna stödja sig på en läsning av Martin Heideggers ”Bygga, bo, tänka” från 1952.

Nolls fullständiga artikel finns tillgänglig i European Journal of Migration and Law (inloggning krävs).⁶ Ett utkast har publicerats på Social Science Research Network och kan laddas ned gratis.⁷

Ekonomi: samband mellan beskattning och välfärd

Mats Tjernberg har mot bakgrund av litteraturstudier kring ekonomiska för- och nackdelar för stater respektive migranter av odokumenterad migration, undersökt om de skattekrav som Sverige ställer på dessa personer motsvaras av tillhandahållande av bosättningsgrundande sociala rättigheter. När det gäller att kategorisera vilka personkretsar som har rätt till bosättningsgrundande sociala förmåner finns det ingen motsvarighet till rekvisitet ”stadigvarande vistas” vilket är ett rekvisit som grundar full skattskyldighet. Vid sidan av de situationer där bosättning föreligger så råder det således bristande kongruens mellan förutsättningarna för skyldighet att betala skatt och rätten att erhålla bosättningsgrundade sociala förmåner. Typexempel på när så kan vara fallet är personer som vistas och arbetar i Sverige fast de saknar uppehålls- och arbetstillstånd (*odokumenterade migranter*).

Det kan vara så att Sveriges faktiska beskattningsrätt begränsas av skatteavtal som har ingåtts. Det innebär att bristande kongruens inte alltid föreligger de facto. I så fall är det dock till följd av att Sverige har avstått beskattningsrätten i avtalsförhandlingar med den andra staten och inte pga. en självständig nationell skattepolitik. Om vi för de fallen lyfter perspektivet från det nationella till det internationella, kan vi visserligen konstatera att personerna har rätt till sociala förmåner i de länder där de är bosatta. Beroende på social politik i de aktuella länderna är det dock långt ifrån säkert att förmånerna motsvarar de svenska.

När det gäller odokumenterade migranter föreligger helt klart bristande kongruens på svensk nationell nivå och troligen i de flesta fall även i ett internationellt perspektiv. Dessa personer saknar nämligen ofta fast bostad och tillgångar i de länder de flytt ifrån, vilket innebär att de inte kan legitimeras rätt till eventuella sociala förmåner varken i Sverige eller i sina ursprungsländer. Även om det senare vore möjligt kommer dessa personer ofta från länder där de sociala förmånerna är relativt ringa.

En anledning till den bristande kongruensen är att de båda systemen inte kan sägas vara koherenta. Det är

⁵ [http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x\(2010\)12:2L.215\[aid=9180946\]](http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x(2010)12:2L.215[aid=9180946])

⁶ <http://www.ingentaconnect.com/content/mnp/emil/2010/00000012/00000002/art00006>

⁷ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1553750

emellertid inte ett axiom att koherens eller kongruens måste föreligga. Det kanske inte heller kan motiveras enbart utifrån den jämförande studie som gjorts inom projektet. Däremot kan den existerande bristen på kongruens ifrågasättas med ett antal argument som inte enbart är systemtekniska, utan även av strukturell karaktär.

Ett övergripande argument för samordning är att välfärdspolitiken till stor del är uppbyggd av en blandning av regler för skatte- och socialförmångsivande respektive skatte- och avgiftsuttag. Det bör också kunna ses som rimligt, även i ett omfördelade skattesystem som präglas av minsta offerprincipen, att de som är i position att erhålla sociala förmåner också tillhör en kategori som är skattskyldig och därmed bidrar till finansiering av förmånerna. Som framgått av en av undersökningarna i projektet är så också fallet. Det kan omvänt hävdas att det är svårt att legitimera ett skatteuttag grundat på en hemvistprincip om det inte till fullo eller stor del motsvaras av bosättningsgrundade rättigheter. En odokumenterad flykting som befinner sig i Sverige kan bli föremål för skattskyldighet grundad på stadigvarande vistelse i mer än sex månader, men har i stort sett inte rätt till några sociala förmåner. En person som tillhör en kategori som är föremål för territoriell skattskyldighet bör också vara i en position som ger rätt till bosättningsgrundade sociala förmåner, och vice versa.

Personer inom kategorin ”stadigvarande vistas”, t.ex. odokumenterade migranter, kan möjligen motiveras ingå i den territoriella skattskyldigheten, men bör då samtidigt försättas i position att kunna erhålla bosättningsgrundade sociala förmåner. Rätten till bosättningsgrundade sociala förmåner kan också motiveras genom hänvisning till de mänskliga rättigheter som Sverige i folkrättsliga konventioner har förbundit sig att upprätthålla. En restriktiv hållning gentemot personer som vistas odokumenterat i landet skulle ur nationell synvinkel i och för sig kunna motiveras med att personerna vistas ”olagligt” i landet och därmed inte har rätt (”gjort sig förtjänt”) av förmånerna. Ett sådant argument har dock svårt att finna bärighet under flagg av en generell välfärdsmodell. För att råda bot på i varje fall den teoretiskt bristande kongruensen i de senare fallen bör de bosättningsgrundade förmånerna utvidgas till att avse även de som vistas stadigvarande i Sverige.

Tjernbergs fullständiga artikel finns i tillgänglig i European Journal of Migration and Law (inloggning krävs).⁸

Arbetsmarknaden: internationella normer, migrationspolitik och arbetsrätten

En mycket betydelsefull del av den rättsliga problematiken kring odokumenterad migration kan relateras till de ofta särdeles bristfälliga arbetsförhållanden som möter dessa personer. Andreas Inghammar har inom ramen för projektet undersökt i vilken utsträckning och på vilka sätt internationella rättsliga regleringar och generella standarder samt EU-rättsliga och nationella rättsregler hanterar de många gånger motstridiga intressena och principerna kring odokumenterade migranternas ställning på arbetsmarknaden. En grundläggande problematik utgår från svårigheterna att reglera det som är odokumenterat och alltså delvis ”inte finns”. Nationalstaterna, däribland Sverige, har utvecklade system för arbetskraftsinvandring och reglering av arbetstillstånd. Den som har arbetstillstånd i ett land har rätt att arbeta i landet och uppbära lön, arbetsrättsligt grundskydd och vanligen även sociala förmåner relaterade till lönearbete. För odokumenterade migranter är dessa reglerade vägar regelmässigt stängda, men vittnesmål om missförhållanden och svåra utnyttjanden givet deras svaga rättsliga ställning är alltfjänt vanliga.

En fråga som uppkommer är huruvida ”olagliga” anställningskontrakt alls kan föranleda något rättsligt skydd eller om dessa kontrakt bör bedömas som *pactum turpe* (närmast ”skamlig överenskommelse”) eftersom de uppenbart är i strid med reglerna om arbetstillstånd och därför anses ogiltiga på denna grund. Även om en sådan argumentation vid en hastig blick kan förefalla koherent med motivet till reglerna om arbetstillstånd framstår det i ljuset av såväl internationell rätt som EU-rätt och svensk arbetsrätt som påfallande otillfredsställande. Det finns i själva verket i dessa andra delar av rättsordningen ett betydande erkännande av åtminstone vissa rättigheter. Vad det här är fråga om är rättigheter som inte är avhängiga arbetstillstånd. Det rör sig om grundläggande mänskliga rättigheter som rätten att organisera sig facklig och att inte bli missgynnad på grund av sitt etniska ursprung, om nationellt eller EU-rättsligt reglerade förhållande inom arbetsmiljö, men också om rätten till ersättning för utfört arbete

⁸ <http://www.ingentaconnect.com/content/mnp/emil/2010/00000012/00000002/art00002>

som utfört arbete.⁹ Hårtill kommer de nyligen antagna bestämmelserna i direktiv 2009/52/EG om sanktioner mot arbetsgivare och viss ersättning från arbetsgivare till odokumenterade arbetstagare.¹⁰

Inom den del av projektet som undersökt arbetsmarknadsregleringen har slutsatserna landat i en rekommendation att ytterligare betona kontraktet och det civilrättsliga avtalets betydelse när det gäller rättigheter mellan arbetsgivare och odokumenterade arbetstagare. I den svenska rätten – och med den på området framväxande EU-rätten – finns det en rad förhållanden som pekar på att en sådan kontraktbaserad ”semi-legalisering” av anställningsförhållandet mellan de odokumenterade arbetstagarna och arbetsgivarna är en meningsfull väg att etablera någon form av grund för krav på skäliga förhållanden för odokumenterade arbetstagare. Det är inte fråga om en fullständig legalisering i bemärkelsen att låta samtliga arbetsrättsliga regleringar omedelbart omfatta alla oberoende av rättslig status och arbetstillstånd. Istället kan det vara ett sätt att, med iakttagande av den migrationsrättsliga ambitionen att motverka migration på ekonomisk grund (i varje fall från andra än EU:s medlemsländer), respektera grundläggande värden kopplade till de människor som ändå genomför sådan migration och arbetar utan arbetstillstånd i exempelvis Sverige. Genom att i adekvata delar acceptera det rättsliga förhållandet mellan en arbetsgivare och en odokumenterad arbetstagare är slutsatsen att rättsordningen bättre skulle kunna hantera denna svåra knut. Härigenom kunde även, i varje fall teoretiskt, ett skifte i synen på dessa personers ställning ”från status till kontrakt” genomföras, något som i viss mån liknar utvecklingen under den tidiga industrialiseringen då lösdriverilagstiftning (status) ersattes av en syn på rörlighet och avtalsfrihet (kontrakt) oberoende av ställning.

Ett tillkommande, men högst påtagligt, problem avseende odokumenterade migranter är emellertid ”rätten till rätten”, eller *access to justice*. Inhemskas arbetstagare och arbetstagare med arbetstillstånd har möjlighet att organisera sig fackligt och i slutändan genom den

fackliga organisationen, eller på egen hand, i domstol genomdriva sina på anställningsavtalet grundade krav gentemot arbetsgivaren. Det kan gälla lönekrav, missgynnanden på grund av etnicitet eller rätten till semesterersättning. En sådan möjlighet är *de facto* mycket begränsad för odokumenterade migrerande arbetstagare. I själva verket har vi inte sett ett enda sådant rättsfall, i varje fall inte i högre instans. Även oräknat ekonomiska förhållanden och en större social utsatthet svävar hotet om utvisning över personer utan arbetstillstånd som ett uppenbart hinder mot att vidta rättsliga åtgärder gentemot en svensk arbetsgivare. Noterbart är att de svenska fackliga organisationerna, med undantag för Syndikalisterna, SAC, av olika anledningar inte företrätt odokumenterade migrerande arbetstagare även om exempelvis TCO antagit en policy enligt vilken dessa personer ska kunna organiseras och åtminstone stödjas i fackligt relaterade frågor. Forskningsprojektet har utmynnat i slutsatsen att de fackliga organisationerna, med sin starka ställning på arbetsmarknaden, i grunden är bäst lämpade att hantera även denna problematik. Om detta inte skulle få ett meningsfullt genomslag kan övervägas att inrätta ett ombudsmannainstitut, en PappO, (papperslösas ombudsman), för att möjliggöra efterlevnaden av direktiv 2009/52/EG och garantera de odokumenterade migrerande arbetstagarnas *access to justice*. Avgörande för trovärdigheten hos en sådan aktör skulle naturligtvis vara en fristående ställning i relation till migrationsprocessen, men detta torde inte vara omöjligt att reglera.

Inghammars fullständiga artikel finns i tillgänglig i *European Journal of Migration and Law* (inloggning krävs).¹¹

⁹ Jfr t.ex. angående rätten att organisera sig artikel 11 (2) Europakonventionen för mänskliga rättigheter och, avseende likabehandling, artikel 19 fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (Lissabonfördraget).

¹⁰ Direktivet antogs den 18 juni 2009 och ska vara implementerat senast den 20 juli 2011. Den 30 september 2010 presenterades en svensk statlig utredning som behandlar förutsättningar för en svensk implementering av detta direktiv (SOU 2010:63). Bland de sanktioner som regleras i direktiven och som inte tidigare förekommit i Sverige märks särskilt rätten till skälig lön och andra ersättningar och skyldighet för arbetsgivare att ersätta kostnaderna för repatrieringen av arbetstagare utan arbetstillstånd.

¹¹ [http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x\(\)12:2L.193\[aid=9180957\]](http://www.ingentaconnect.com/content/external-references?article=1388-364x()12:2L.193[aid=9180957])

Europapolitisk analys

2010

Från finanspolitiska räddningspaket till global skuldsättning (2010:7:epa)

Författare: The European Economic Advisory Group

The European External Action Service: towards a common diplomacy? (2010:6epa)

Maxime Lefevbre och Christophe Hillion

Nu har en majoritet svenskar mentalt gått med i EU (2010:5epa)

Författare: Sören Holmberg

Kan Lissabonfördraget minska EU:s sociala underskott? (2010:4epa)

Författare: Jörgen Hettne

Förstärkt finansmarknadstillsyn i EU – Insikter från litteraturen (2010:3epa)

Författare: Jonas Eriksson och Henrik Sikström

Rethinking How to Pay for Europe (2010:2epa)

Författare: Iain Begg

Internal and External EU Climate Objectives and the Future of the EU budget (2010:1epa)

Författare: Jorge Núñez Ferrer

2009

The Eastern Partnership: Time for an Eastern Policy of the EU? (2009:14epa)

Författare: Anna Michalski

Out in the Cold? Flexible Integration and the Political Status of Euro-Outsiders (2009:13epa)

Författare: Daniel Naurin and Rutger Lindahl

From Zero-Sum to Win-Win? The Russian Challenge to the EU's Eastern Neighbourhood Policies (2009:12epa)

Författare: Hiski Haukkala

The CAP and Future Challenges (2009:11epa)

Författare: Mark Brady, Sören Höjgård, Eva Kaspersson och Ewa Rabinowicz

A Legal Analysis of the Global Financial Crisis from an EU Perspective (2009:10epa)

Författare: Sideek Mohamed Seyad

An EU Strategy for the Baltic Sea Region: Good Intentions Meet Complex Challenges (2009:9epa)

Författare: Rikard Bengtsson

What to Expect in the 2009-14 European Parliament: Return of the Grand Coalition? (2009:8epa)

Författare: Simon Hix

The 2009 Swedish EU Presidency: The Setting, Priorities and Roles (2009:7epa)

Författare: Fredrik Langdal and Göran von Sydow

Varför ska Sverige gå med i EMU? (2009:6epa)

Författare: Lars Calmfors

When Lab Results are not Sufficient: On the Limitations of Science in Tackling Modern Food Regulatory Concerns (2009:5epa)

Författare: Karolina Zurek

EU allmer accepterat (2009:4epa)

Författare: Sören Holmberg

Stockholmsprogrammet – ett ambitiöst program för frihet, säkerhet och rättvisa? (2009:3epa)

Författare: Anna Södersten

Democracy Promotion in a Transatlantic Perspective: Reflections from an expert working group (2009:2epa)

Författare: Anna Michalski

Foreign Policy Challenges for the Obama Administration (2009:1epa)

Författare: John K. Glenn

För tidigare årgångar se www.sieps.se